

PISA-2018: УКРАЇНА В ЦЕНТРИ УВАГИ

21-30

PISA-2018: резюме досліджень 2023 року

- Пропуски та запізнення
- Хто такі "стійкі" учні?
- Булінг у закладах освіти
- Навчальна траєкторія учня та кар'єрні очікування
- Освіта та професія батьків
- Методики викладання та оцінювання у закладах освіти
- Навчальний час учня поза розкладом занять

СІЧЕНЬ 2023

ЯК ПРОПУСКИ ТА ЗАПІЗНЕННЯ ВПЛИВАЮТЬ НА РЕЗУЛЬТАТИ УЧНІВ?

ВИПУСК № 21

ВИПУСК № 22

НАСКІЛЬКИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ Є ЕФЕКТИВНИМИ?

ЛЮТИЙ 2023

БЕРЕЗЕНЬ 2023

ХТО ТАКІ «СТІЙКІ» УЧНІ ТА УЧЕНИЦІ?

ВИПУСК № 23

ВИПУСК № 24

ХТО Є ЖЕРТВАМИ БУЛІНГУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ?

КВІТЕНЬ 2023

ТРАВЕНЬ 2023

ЯКОЮ Є ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ УЧНЯ / УЧЕНИЦІ ДО ЗАВЕРШЕННЯ НИМ / НЕЮ НАВЧАННЯ?

ВИПУСК № 25

ВИПУСК № 26

ЯКИМИ Є КАР'ЄРНІ ОЧІКУВАННЯ УЧНІВСТВА В МАЙБУТНЬОМУ?

ЧЕРВЕНЬ 2023

ЛИПЕНЬ 2023

ЯК ОСВІТА ТА ПРОФЕСІЯ БАТЬКІВ ВПЛИВАЄ НА НАВЧАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ УЧНІВ?

ВИПУСК № 27

ВИПУСК № 28

ПРАКТИКИ ШКІЛ ЩОДО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

СЕРПЕНЬ 2023

ВЕРЕСЕНЬ 2023

НАСКІЛЬКИ 15-РІЧНІ ПІДЛІТКИ ОБІЗНАНІ З РІЗНИМИ ПРИЙОМАМИ РОБОТИ З ТЕКСТАМИ?

ВИПУСК № 29

ВИПУСК № 30

ЯКИМИ Є КАР'ЄРНІ ОЧІКУВАННЯ УЧНІВСТВА В МАЙБУТНЬОМУ?

ЧЕРВЕНЬ 2023

РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕНЬ 2023 РОКУ

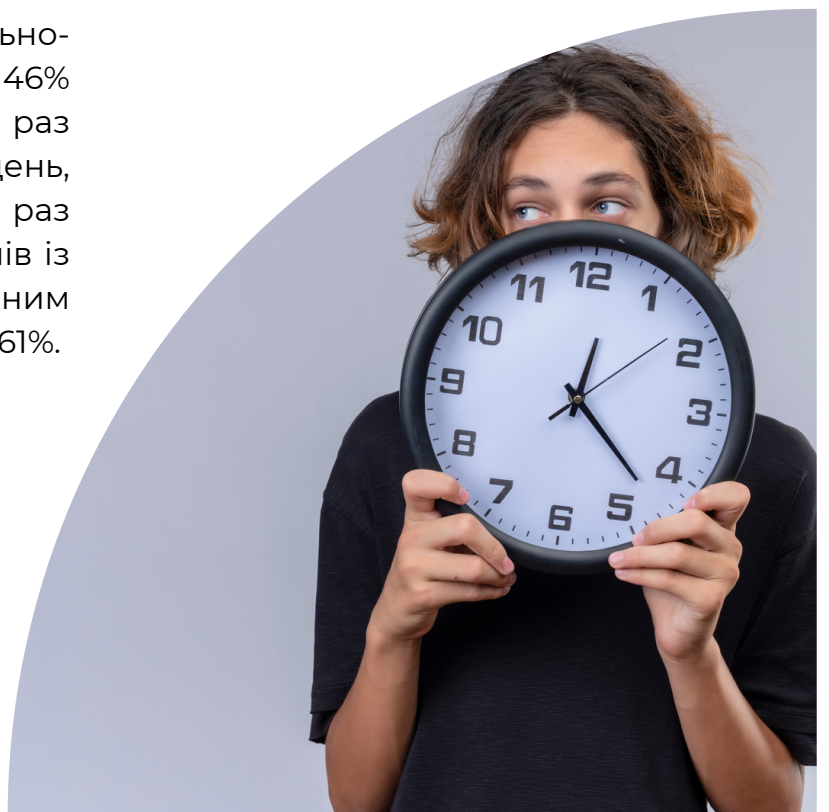

ПРО ЩО МИ ПИШЕМО? ДЛЯ ЧОГО МИ ЦЕ РОБИМО? ЯК МАТЕРІАЛИ МОЖНА ВИКОРИСТОВУВАТИ?

Міжнародне дослідження якості освіти PISA, яке майже 20 років тому започаткувала Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), є одним із найавторитетніших джерел інформації про середню освіту у світі. На сьогодні в програмі PISA беруть участь понад 80 країн / економік. Їхні урядовці довіряють результатам дослідження й використовують їх для прийняття обґрунтованих політичних рішень у галузі освіти. Україна долучилася до PISA в циклі 2018 року. Національний звіт за результатами цього циклу, опублікований Українським центром оцінювання якості освіти у 2019 році, став важливим джерелом інформації і про успішність наших 15-річних підлітків, які здобувають середню освіту, і про чинники, які могли вплинути на відповідні результати. Проте, попри представлення в майже 500-сторінковому звітному документі значних обсягів надзвичайно важливих даних щодо якості вітчизняної освіти, чимало інформації, зібраної дослідниками за підсумками циклу 2018 року, залишилося поза увагою, адже PISA – це неймовірні масиви даних складної структури. Саме з огляду на це починаючи з травня 2020 року аналітики команди PISA в Україні щомісяця публікують мінізвіти «**PISA-2018: Україна в центрі уваги**». Кожна така публікація присвячена одній темі – від питань матеріальних і нематеріальних ресурсів у закладах освіти та зв'язку їх з освітніми результатами до питань результатів учнів у кожній із галузей PISA (читання, математика, природничо-наукові дисципліни). Щоб дані щодо нашої країни були більш показовими, у мінізвітах усі результати представлені на тлі даних референтних країн і середніх результатів по країнах ОЕСР. Ця серія тематичних мінізвітів, безумовно, є корисною не тільки для управлінців у галузі освіти, науковців, учителів-практиків, а й для здобувачів освіти та їхніх батьків. Надзвичайне розмаїття тем, охоплених авторами у публікаціях, дасть змогу знайти потрібне навіть найвибагливішим читачам. У цьому числі серії узагальнено тематику мінізвітів «**PISA-2018: Україна в центрі уваги**», актуалізовану упродовж 2023 року. Більш детально кожен тему розкрито в повній добірці публікацій [тут](#).

ЯК ПРОПУСКИ ТА ЗАПІЗНЕННЯ ВПЛИВАЮТЬ НА РЕЗУЛЬТАТИ УЧНІВ?

- Близько 60% учнів в Україні повідомили, що впродовж останніх двох повних тижнів перед тестуванням PISA вони жодного разу не пропустили окремі заняття чи цілий навчальний день у своєму закладі без поважної причини.
- Майже 62% українських 15-річних підлітків указали, що вони запізнилися на заняття принаймні один раз впродовж двох повних тижнів перед тестуванням PISA.
- В Україні переважна більшість учнів (більше 80%) навчається в закладах, де про пропуски принаймні одного цілого дня впродовж двох тижнів повідомляють не більше 75% учнів.
- Серед учнів із низьким соціально-економічним статусом майже 46% таких, які хоча б один раз пропустили цілий навчальний день, та 64% тих, хто хоча б один раз запізнився на заняття. Серед учнів із високим соціально-економічним статусом таких відповідно 32% та 61%.
- В Україні на 40 балів нижчі результати із читання мають ті учні, які принаймні один раз впродовж двох тижнів пропустили цілий навчальний день без поважної причини. Учні, які хоча б раз пропустили окремі заняття, мають на 30 балів нижчий результат, а ті учні, які хоча б раз запізнилися на заняття, мають на 20 балів нижчі результати.
- Учні, які більше потерпають від булінгу у своєму закладі освіти, мають вищі шанси впродовж двох тижнів пропустити без поважної причини цілий навчальний день.

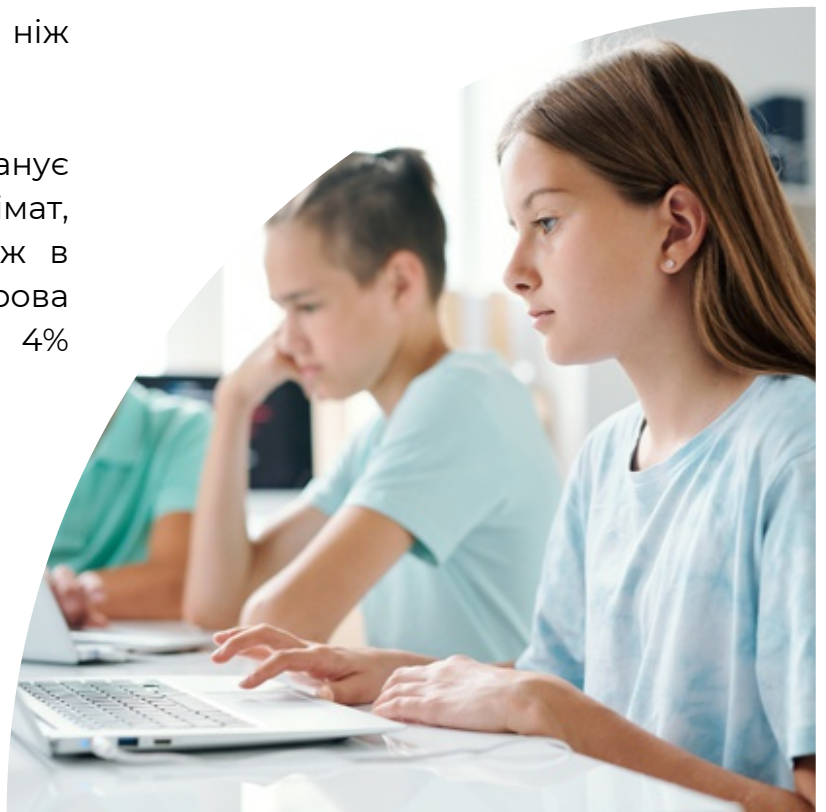

НАСКІЛЬКИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ Є ЕФЕКТИВНИМИ?

- Більше 75% українських 15-річних підлітків повідомили, що їхні вчителі із читання ставлять перед ними чіткі навчальні цілі й на початку кожного заняття роблять огляд того, що було вивчено на попередніх заняттях.
- 88% учнів зазначили, що їхній учитель протягом заняття ставить запитання, щоб переконатися, що вони зрозуміли матеріал, а 89 % — що їхній учитель пояснює, що саме вони мають вивчити за результатами якогось із занять.
- Методики прямого (структурованого) викладання читання практикують майже всі вчителі України незалежно від типу закладу освіти та місцевості, де цей заклад розташований.
- Методики структурованого викладання менше застосовувані для роботи з учнями, які навчаються в закладах освіти у великих містах, а також з тими, які навчаються в ліцеях, гімназіях і спеціалізованих школах, порівняно із середнім по країні.
- Учні України, чий вчитель не використовують методик структурованого викладання, мають неістотно нижчі результати, порівняно з тими однолітками, чий вчитель часто практикують пряме викладання.
- Практика прямого (структурованого) викладання істотно підвищує успішність українських учнів із низьким соціально-економічним статусом.
- У разі використання вчителем прямих інструкцій під час роботи з учнями з більш високим соціально-економічним статусом їхня навчальна успішність може неістотно погіршуватися.

- Характерною для всіх країн є ситуація, коли що вищим є соціально-економічний статус учнів, то вищими є результати їхнього навчання.
- В Україні в 14 випадках зі 100 успішність учнів із читання пов'язана з їхнім соціально-економічним статусом, що досить близько до середнього по країнах ОЕСР.
- У середньому 12% українських учнів є стійкими на національному рівні, тобто це ті 25% учнів із найнижчим рівнем соціально-економічного статусу, які отримали результати на рівні 25% найкращих учнів країни.
- Стійкі учні в Україні мають на 4% більшу підтримку з боку батьків, ніж нестійкі учні.
- У закладах освіти України, де панує позитивний дисциплінарний клімат, стійких учнів на 3% більше, ніж в інших закладах, а де є здорова конкуренція і співпраця – на 4% більше.
- Стійкі учні отримують від читання задоволення, демонструють позитивне ставлення до навчання та цілеспрямованість.
- Стійкі та нестійкі учні в Україні практично не відрізняються у своїх планах щодо здобуття вищої освіти (значення в 5% на користь нестійких учнів не є статистично істотним).
- Стійкі учні, на відміну від нестійких, здатні досягти академічних успіхів, є більш соціально та емоційно адаптивними: різниця між стійкими та нестійкими учнями, чий добробут кращий, становить майже 5%.

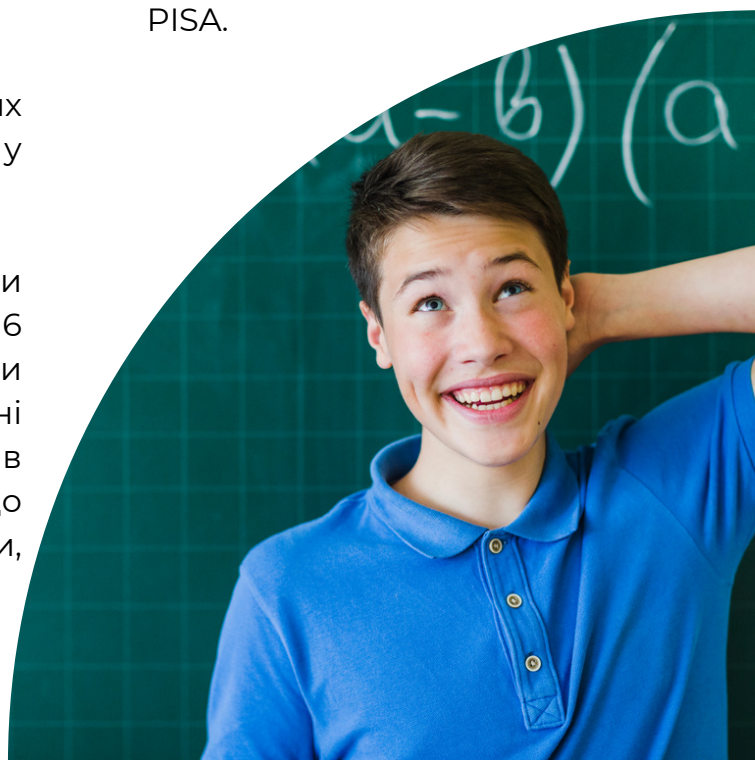

- Більше 25% учнів повідомили, що за останні 12 місяців до часу проведення дослідження (квітень—травень 2018 р.) вони хоча б один раз ставали жертвами цькування у своїх закладах освіти з боку інших учнів.
- Хлопці частіше стикалися з випадками цькування (31%), ніж дівчата (20%).
- Підлітки з гіршими соціально-економічними передумовами частіше потерпали від цькування, ніж інші, але різниця ні є істотною: жертвами булінгу з однаковою ймовірністю можуть бути як забезпечені, так і незабезпечені учні.
- Цькування більше поширене серед 15-річних українських підлітків, які повідомили, що не відчують своєї приналежності до закладу освіти, рідше переживають позитивні емоції, мають більш упереджене ставлення до співпраці, а також серед тих, хто навчається в закладі з гіршим дисциплінарним кліматом.
- Успішність за всіма галузями PISA (читання, математика, природничо-наукові дисципліни) краща в тих учнів, які не стикалися з випадками булінгу. Середнє значення оцінки із читання в балах PISA тих учнів, які зазнали цькування, зменшується на 14 балів, а після врахування соціально-економічного статусу — на 12 балів.
- Тип закладу освіти й місцевість, де розташований заклад, істотно не впливають на частотність проявів булінгу.
- У середньому 80% українських учнів погодилися з тим, що цькування та залякування – це погано й що вони готові стати на захист тих, хто потерпає від булінгу.

ЯКОЮ Є ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ УЧНЯ / УЧЕНИЦІ ДО ЗАВЕРШЕННЯ НИМ / НЕЮ НАВЧАННЯ?

- В Україні більшість дітей іде до дитсадочка в 3 роки. Але є як ті, хто пішов раніше, так і ті, які зовсім не відвідували дошкільного закладу: 61% підлітків відвідували садочок три й більше років, а 18,5% – менше року або й зовсім не відвідували його.
- Серед учнів, які менше року відвідували дитсадок або й зовсім не відвідували його, більше тих, хто має низький соціально-економічний статус.
- В Україні мало помітний зв'язок між результатами учнівства із читання й часом, упродовж якого діти відвідували свого часу дитсадок.
- В Україні майже 70% 15-річних підлітків відповіли, що пішли до школи у віці 6 років, 20% – у віці 7 років, а ще 10% – у віці 5 років.
- У 15-річному віці 42% українських учнів навчаються в 9 класі, 57,3% – у 10 класі та 0,7% – в 11-му.
- В Україні учні, які почали відвідувати початкову школу у віці більше 6 років, у 15-річному віці мають трохи гірші результати із читання, ніж їхні однолітки, які розпочали навчання в 6 років або раніше, а ті, які пішли до школи у віці менше 6 років, навпаки, вищі.
- Учні 9-х класів або нижчих мають трохи гірші результати із читання, ніж їхні однолітки, які навчаються в 10 класі, а ті, які навчаються в наступному класі, мають ще кращі результати. Кожен рік перебування в закладі освіти додає до учнівських результатів.
- В Україні менше 1% учнів повідомили, що хоча б один раз залишалися на повторне навчання в тому самому класі. Частіше залишалися хлопці та учні з низьким соціально-економічним статусом. Другорічники мають суттєво гірші результати із читання.
- В Україні, за відповідями керівників закладів освіти, у середньому 0,7% випускників не отримали документа про освіту в рік перед проведенням PISA.

- В Україні серед запланованих до здобуття рівнів освіти 15-річні підлітки найчастіше вказували на базову середню освіту (86,7%), а найменше (63,8%) – на вищу освіту другого рівня (бакалавр і вище).
- В Україні вищу освіту рівня молодшого спеціаліста або бакалавра і вище планували у майбутньому здобути 94,1% учнів. Ця частка майже однакова серед підлітків з різним соціально-економічним статусом. Хлопці частіше, ніж дівчата, планують здобути вищу освіту. У великих містах та в ліцеях, гімназіях, спеціалізованих школах частка охочих здобути вищу освіту менша.
- В Україні учні, які не планують здобувати вищу освіту, мають кращі результати з усіх трьох галузей PISA. Майже всі, хто показав у тестуванні PISA низькі результати, планують здобувати вищу освіту. Натомість майже кожен десятий сильний учень не планує здобувати вищої освіти незалежно від його соціально-економічного статусу.
- Загалом в Україні майже 14% 15-річних не мають чіткого уявлення про свій майбутній професійний шлях.
- Серед 10 найпопулярніших професій дівчата називали професії лікарів, косметологів, перекладачів, учителів, юристів, дизайнерів, психологів тощо, а хлопці хочуть бути розробниками програмного забезпечення, спортивними тренерами, керівниками підприємств роздрібної та оптової торгівлі, юристами, механіками та монтажниками.
- В Україні 73,2% підлітків мають великі очікування щодо своєї майбутньої кар'єри, бачачи себе в 30-річному віці у професіях, що потребують високої кваліфікації (керівники, професіонали, технічні фахівці). У професіях, пов'язаних з наукою, бачать себе 24,2% учнів.
- В Україні 15-річні підлітки, які серед бажаних для себе в майбутньому професій обирали професії з високою кваліфікацією, мають із читання вищі результати.

ЯК ОСВІТА ТА ПРОФЕСІЯ БАТЬКІВ ВПЛИВАЄ НА НАВЧАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ УЧНІВ?

- В Україні 32% та 27% п'ятнадцятирічних підлітків зазначили, що відповідно їхні матері та батьки мають вищу освіту на рівні бакалавра, спеціаліста, магістра або вищому. 38% учнів мають сім'ю, де принаймні хтось із батьків здобував освіту протягом 16 років.
- В Україні більше половини учнів вказали, що їхні батьки мають повну середню освіту або освіту на рівні молодшого спеціаліста, молодшого бакалавра або кваліфікованого робітника. Водночас 8% мають матір або батька, які здобули освіту не вище базової середньої.
- В Україні 54% (32%) учнів повідомили, що їхні матері (батьки) мають професію, що за міжнародною класифікацією належить до висококваліфікованих. 15% учнів мають матерів з низькокваліфікованою професією, а про батьків таке повідомили 11% учнів.
- Рівень освіти та середній вищий професійний статус одного з батьків суттєвіший у великих містах та в ліцеях / гімназіях / спеціалізованих школах.
- Вищі результати із читання демонструють учні, у яких один з батьків має вищий рівень освіти або вищий професійний статус. В Україні в невеликих містах і містечках переважає вплив професійного статусу батьків, а в містах і великих містах значущішим є рівень освіти батьків.
- В Україні учні, чиї батьки мають низький професійний статус або здобували освіту протягом 12 років навчання, більше схильні планувати здобуття вищої освіти в майбутньому.
- Найвищого професійного статусу мріють досягти учні, батьки яких мають високий професійний статус, незалежно від рівня їхньої освіти. Учні, чиї батьки мають високий рівень освіти, але не досягли успіху в професії, також мають не високі очікування щодо свого майбутнього професійного статусу.
- Що вищий професійний статус і рівень освіти мають батьки українських 15-річних підлітків, то більшу емоційну підтримку з їхнього боку та впевненість у своїй можливостях відчують підлітки.

ПРАКТИКИ ШКІЛ ЩОДО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

- В Україні у закладах освіти, де вчать 15-річні, переважає оцінювання з формувальною метою. Переважна більшість учнів навчаються в закладах, де метою оцінювання керівники вказали скеровування учнів у навчання (94 %), пристосування освітнього процесу до потреб учнів (83 %) і визначення аспектів освітнього процесу чи навчальної програми, які могли б бути вдосконалені (82 %).
- Також 90 % учнів навчаються в закладах, де метою оцінювання керівники вказали інформування батьків про успіхи їхньої дитини; а 89 % – формулювання висновків про ефективність роботи вчителів.
- Найменше учнів навчається в закладах, де оцінювання учнів використовують з метою їх розподілу на групи в навчальних цілях (29 %), порівняння одного закладу з іншими (50 %) та прийняття рішення про переведення учня до наступного класу (62 %).
- В Україні 97 % учнів навчаються в закладах, де дані про навчальні досягнення учнів надають безпосередньо батькам, 51 % – у закладах, де ці дані регулярно збирають керівні органи, і всього 13 % – де ці дані оприлюднюють (наприклад, у засобах масової інформації).
- В Україні більше 90 % учнів охоплені більшістю заходів із забезпечення й підвищення якості освітніх послуг, які або є обов'язковими, або проводяться за ініціативою закладу. Останні найчастіше мають вигляд наставництва вчителів: 72 % учнів навчається в закладах, керівники яких про це вказали. Наставництво більше поширене в закладах з високим соціально-економічним статусом.
- Кожен п'ятий український 15-річний підліток навчається в закладі, де не проводять регулярні консультації з питань удосконалення роботи закладу з одним або кількома зовнішніми фахівцями щонайменше раз на шість місяців та не впроваджують стандартизовані політика щодо викладання навчальних предметів; а 39 % учнів – у закладах, де не практикують отримання від учнів зворотного зв'язку (наприклад, про навчальні заняття, учителів, ресурси).
- В Україні помітно вищі результати мають учні в закладах, де дані про навчальні досягнення надаються безпосередньо батькам учнів (на 40 балів) та де оцінювання учнів використовують з метою їх розподілу на групи в навчальних цілях (на 9 балів). Суттєво нижчі на 9 балів результати мають учні, де метою оцінювання вказувалося порівняння закладу з іншими.

НАСКІЛЬКИ 15-РІЧНІ ПІДЛІТКИ ОБІЗНАНІ З РІЗНИМИ ПРИЙОМАМИ РОБОТИ З ТЕКСТАМИ?

- В Україні більше половини 15-річних підлітків стисле узагальнення змісту тексту своїми словами вважають дуже корисним прийомом роботи для розуміння та запам'ятовування цього тексту. Ще 49% вважають, що дуже корисно з такою метою підкреслювати його важливі частини, а 34% – вважають корисним, прочитавши текст, обговорити його зміст з іншими. Саме ці три прийоми роботи експерти розглядають як найбільш ефективні для розуміння й запам'ятовування тексту. Водночас в Україні 18% підлітків вважають обговорення змісту прочитаного тексту з іншими цілком не корисним.
- В Україні середнє значення індексу знання прийомів роботи для розуміння та запам'ятовування тексту близьке до середнього по країнах ОЕСР.
- В Україні більш ніж кожен третій учень дуже корисними для написання стислого переказу тексту вважає ті ж прийоми роботи, на ефективності яких наголошують експерти. Водночас до 10% учнів мають думку, протилежну до думки експертів.
- В Україні значення індексу знання прийомів роботи для написання стислого переказу тексту нижче, ніж у середньому по країнах ОЕСР.
- В Україні вищий рівень обізнаності з прийомами роботи з текстами для розуміння, запам'ятовування та написання стислого переказу мають учні у великих містах та в ліцєях / гімназіях / спеціалізованих школах.
- Дівчата, незалежно від типу місцевості чи типу закладу, мають вищий рівень знання прийомів роботи з текстами, ніж хлопці. Вищий рівень обізнаності з прийомами роботи мають також учні з вищим соціально-економічним статусом.
- Що вищий рівень обізнаності з прийомами роботи для розуміння, запам'ятовування та написання стислого переказу тексту мають учні, то вищі в них результати із читання. В Україні збільшення на одиницю індексів знання прийомів роботи з текстами пов'язане із суттєвим підвищенням результатів із читання більш як на 30 балів після врахування соціально-економічного статусу учнів і шкіл.

ЧИМ ЗАКЛАДИ ЗАПОВНЮЮТЬ НАВЧАЛЬНИЙ ЧАС УЧНЯ ПОЗА РОЗКЛАДОМ І ЧИ ВПЛИВАЄ ЦЕ НА УСПІШНІСТЬ?

- В Україні 49% п'ятнадцятирічних підлітків навчаються в закладах, які надають їм допомогу в навчанні у вигляді кімнати, де учні можуть виконувати домашні завдання, а 55% – у закладах, де є консультанти, які допомагають учням з домашніми завданнями. 91% підлітків навчається в закладах, керівники яких зазначили, що в них поширеною є практика навчальної взаємодопомоги серед однолітків (взаємонавчання).
- В Україні допомога учнівству у вигляді надання приміщення для виконання домашніх завдань і консультування більш поширена в закладах із низьким соціально-економічним статусом, а взаємонавчання серед однолітків характерне для всіх закладів, незалежно від їхнього соціально-економічного статусу.
- У коледжах / технікумах / ПТНЗ частка учнів, які мають доступ до всіх видів допомоги, вища, ніж в інших закладах. У великих містах та в середніх школах / навчальних комплексах лише кожен третій учень має в закладі доступ до кімнати для виконання домашніх завдань.
- Українські підлітки мають трохи нижчі результати із читання в тих закладах, які пропонують вказані види допомоги в навчанні, а особливо якщо в закладах практикують навчальну взаємодопомогу серед однолітків.
- В Україні 79% учнів навчаються в закладах, які пропонують додатково поза навчальним планом заняття з української мови та літератури. Переважно метою таких занять є як поглиблення, так і надолуження. Але більше третини підлітків навчається в закладах, де додаткові заняття проводять у будь-якому разі, незалежно від попереднього рівня навчальних досягнень учнів.
- В Україні досить поширені всі види позааудиторної діяльності: більше 90% учнів навчаються в закладах, які пропонують активності, пов'язані зі спортом, читанням, волонтерською роботою, незалежно від типу закладу чи місцевості. Найменше поширеним є членство учнів у книжковому клубі: усього від 30 до 50% учнів навчаються в закладах, які таке пропонують.
- Учні, які у закладі мають змогу бути членами дебатного клубу або відвідувати лекції запрошених лекторів (письменників, журналістів тощо), мають суттєво вищі результати із читання відповідно на 26 та 35 балів. Участь у творчій позакласній діяльності мало пов'язана з результатами.